

Додаток 5

**Тематика бесід для батьків з
морально-етичного виховання**

Тематика бесід для батьків

Місяці	Теми лекцій
Вересень	Невідомі причини поганої поведінки
Жовтень	Батьки і діти: мистецтво спілкування
Листопад	Сім'я — лелечине гніздо (<i>про соціалізацію в родині</i>)
Грудень	У нашій сім'ї росте "лінько"
Січень	Дитина почала вживати "погані слова"
Лютий	Про "брехунів" та "злодюжок"
Березень	Як розвивати самостійність та відповідальність?
Квітень	Як уникнути помилок у вихованні?
Травень	Без добрих батьків немає доброго виховання

Невідомі причини поганої поведінки.

Перша причина - боротьба за увагу

Це найпоширеніша причина! Якщо дитина не отримує потрібної кількості уваги, він знаходить свій спосіб його отримати - це непослух! Чи Часто ви помічаєте своєї дитини, якщо він не кричить, не скандалить і не смикає вас? Звичайно тільки його негативне поведінка призводить до того, що батьки негайно відволікаються від своїх нагальних справ і кидаються виховувати чадо. Отже, кожна дитина потребує уваги батьків для нормального існування, причому ця потреба настільки ж велика, як потреба в їжі і відпочинку.

Що робити?

Отже, ви чесно зізналися собі, що найчастіше дитина *веде себе погано через відсутність уваги* з вашого боку. Отже, необхідно якомога більше спілкуватися з дитиною, всякий раз знаходячи спосіб показати ваше позитивне ставлення до нього! Цю роботу краще починати в хвилини тиші і спокою, коли кожен з вас здатний адекватно сприймати ситуацію. Спробуйте ввести в життя вашої сім'ї можливо більше традицій: спільні прогулянки по вихідних, ігри і заняття з кожним з батьків окремо («татів» та «мамине» час), традиційні сімейні вечери, свята і походи в театр. Будь-яка дитина з вдячністю приймає турботу і любов дорослих людей. У ці моменти можна не звертати уваги на дрібні витівки і витівки вашого малюка, сприймайте їх спокійно і доброзичливо. Давайте дитині зрозуміти, що ви любите його незалежно від того, як він себе веде. Вчіться розділяти особистість малюка і його вчинки. Дитина не може бути поганим, але іноді він здатний робити погані вчинки. Через деякий час ви побачите позитивні зрушення в поведінці свого чада і будете пишатися власними успіхами. См. докладно →

Друга причина - це боротьба за самостійність і протест проти занадто великий батьківського піклування.

Надмірна увага, гіперопіка з боку батьків призводить до бунтарства і боротьби за самостійність. Вже у дворічному віці дитина нерідко заявляє наполегливим і гучним голосом: «Я сам!» Часто батьки губляться від таких заяв, адже набагато простіше вказувати і робити зауваження, ніж навчити діяти самостійно.

Що робити?

Що ж робити в тому випадку, якщо джерело конфліктів - боротьба за самостійність і протест проти вашої надмірної опіки? Тут слід, навпаки, послабити свій контроль за діями дитини. Не робіть того, що він може зробити сам! Утримуйтеся від завищених або занижених вимог. Підтримуйте дитину в його діях, даючи йому можливість іноді робити помилки і вчитися на них. Якщо ваша дитина досягла віку трьох років, починайте вчити його самостійно приймати рішення і відповідати за їх наслідки. См. докладно →

Третя причина - помста, протест

Причини дитячої помсти можуть бути різні: образа, розчарування, ревності, невиконану обіцянку і несправедливе покарання. Цей перелік можна продовжувати довго. Іноді критика дорослих призводить до того, що дитина говорить: «Ви вважаєте мене поганим? Але ви ще не знаєте, який я поганий! Зараз я покажу вам це!»

Що робити?

Погане веління дитини пов'язано з тим, що він, в силу різних обставин, *мстить вам*. Запитайте себе: «Чому виникла така ситуація? Що змушує дитину так себе вести?» Можливо, ви приділяєте більше уваги іншому члену сім'ї або забули прийти на свято у дитячому садку, відмовилися придбати обіцяну іграшку чи забороняєте ходити на вечірки? Існує багато причин для помсти з боку дитини, але не всі вони виправдовують його поведінку. Зрозумівши причину, постарайтеся усунути, але не потурайте примхам.

Четверта причина - втрата віри в себе.

Постійна критика, приниження і низка невдач можуть зламати і дорослої людини. Якщо дитину постійно критикують, він втрачає впевненість у собі і приходять до висновку: «Що б я не зробив, мною завжди незадоволені! Ви, дорослі, краще за мене знаєте, що і як потрібно робити. Отже, навіщо старатися? Все одно нічого не вийде. Нехай я поганий, мені все одно».

Що робити?

Дитина втратила віру в себе. Це найважча ситуація. виправлення якої вимагає ювелірної роботи. Перестаньте беззаперечно вимагати від дитини «хорошої» поведінки. Дозвольте йому розслабитися і отримувати задоволення від дитинства. Адже і ви не досконалі. В кожній людині закладені природою здібності, постарайтеся розкрити їх у своїй дитині. Знайдіть справа, в якій ваше чадо хоч трохи досягло успіху. Ніколи не порівнюйте успіхи або невдачі своєї дитини з діями інших дітей. Тільки з його власними діями: «Сьогодні у тебе вийшло краще, ніж учора!» Шукайте будь-який привід для похвали, відзначайте і заохочуйте навіть найменший успіх. Постарайтеся ненав'язливо підстрахувати його і позбавити від великих невдач в перший час. У будь-якому випадку не чекайте, що ваші старання виправити поведінку дитини приведуть до успіху в перший же день. Шлях чекає довгий і жадає від вас чимало зусиль і терпіння.

Тільки зрозумівши причину поганої поведінки дитини, ми, дорослі, зможемо діяти в потрібному напрямку. Ще раз зазначу, що допомога повинна бути суто індивідуальною: тільки ви самі, самостійно розібравшись в причинах негативного вчинку свого чада. можете вирішити, наскільки вам підходить той чи інший «рецепт».

Мистецтво спілкування з дітьми

Мета: усвідомлення своїх взаємин з батьками і придбання досвіду спілкування з дітьми.

Вправа 1. Чорний список

Більшість батьків хочуть, щоб їхні діти жили не гірше чи навіть краще, ніж вони. Вони сподіваються, що благополуччя дітей залежить від них.

Якщо ви задоволені тим, як вас виховували ваші батьки, то, плануючи життя у власній родині, ви можете взяти їх як зразок.

Якщо вам не подобалося, як вас виховували, то, звичайно, ви будете прагнути, щоб у вашій родині усі було інакше. Ви повинні добре обміркувати, що саме ви будите робити по-іншому і як діяти. Згадайте своє дитинство. Запишіть ситуації, коли на ваш погляд батьки несправедливо поводитися з вами, коли вони були на ваш погляд не праві. вами, коли вони були на ваш погляд не праві

Візьміть свій «чорний» список і спробуйте зрозуміти, чому хотіли навчити вас батьки. Тепер вам, можливо, стане багато чого ясно з того, що було недоступно раніше. Може бути, вам теж захочеться навчити своїх дітей тому ж, чому намагалися учити і вас ваші батьки. Але ви зможете знайти інші, більш конструктивні способи. Ну, наприклад, чи можна відучити дитину лаятися, якщо бити його по губах чи замикати в прикомірку? Що б ви, як батько (мати), зробили у такому випадку?

Вправа 2. «Стоячи-сидячи»

Виберіть собі партнера. Домовтеся, хто з вас буде А, а хто – Б. У першій вправі нехай А стоїть, а Б сидить на підлозі біля його ніг. Поговоріть один з одним у цьому положенні. Що ви при цьому відчуваєте? Через хвилину обговоріть, наскільки приємно вести розмову в таких позиціях. Потім обоє встаньте і знову обговоріть яке-небудь питання. Які зміни відбулися у ваших відносинах? Були випадки, коли ми усі відчували себе в позиції людини, яка сидить на підлозі, у той час коли всі інші стоять. Це – позиція маленької дитини в родині. Знову займіть позиції А і Б. Той хто сидить, повинен дивитися вгору. Через 30 секунд його шия і плечі почнуть боліти, очі відчують напругу й втому. Той, хто стоїть, буде змушений зігнути і дивитися вниз. Фізичний дискомфорт, який ви відчуєте, знаходячись у такому положенні, негативно впливає на ваші почуття і взаємини.

Вправа 3. Яку куртку одягне Іван?

Ви – батьки. Вашого семирічного сина звать Ваня. Він хоче одягти нову святкову куртку на прогулянку в дворі, а ви хочете, щоб він поберіг її і одягнув стару куртку, у якій завжди гуляв. Завдання: звернутися до Вані з різними інтонаціями.

Суть цього завдання у вживанні різноманітних інтонацій при звертанні і в умінні цими інтонаціями володати (звертання як прохання, розпорядження, знуцання, благання, домовленість).

Вправа 4. Казка

Давайте придумаємо казку, зрозумілу навіть дітям, з будь-якими героями і будь-яким сюжетом. Це в нас буде конкурс казкарів. Тепер придумаємо казку, про те, як... Далі будемо слухати усіх по черзі. Можна коротко записувати, якщо вам так легше готуватися. Отже, вам дається невеликий час на підготовку. Тепер послухаємо казки.

Визначимо переможця, не забуваючи врахувати оригінальність придуманого, гумор і незвичайність казки. Яка казка найбільше сподобалась би вашій дитині?

Вправа 5. Прощання

Давайте підведемо підсумки нашої роботи і зробимо спробу висловити побажання один одному на майбутнє сімейне життя. Кожен учасник по черзі сідає спиною до групи, всі інші говорять йому свої побажання, побоювання відносно майбутнього шлюбу, наприклад: Я боюся, що ти в родині... Я бажаю, щоб ти в родині...

На цьому група закінчує свою роботу. По закінченні доцільно провести опитування учасників групи у формі самозвітів щодо виявлення одержаних індивідуальних ефектів тренінгової роботи.

Дитина почала говорити погані слова. Що робити?

Що робити батькам, якщо дитина почала говорити погані слова?

Чому дитина почала говорити погані слова?

Батьків цілком закономірно хвилює і обурює та обставина, що дитина почала сприймати погані слова і повторювати їх. Справді, важко придумати більш неприємне видовище, ніж те, коли уста дитини вимовляють огидні лайки. Так як діти відчувають при цьому, що слова ці справляють враження: викликають збентеження дівчаток, гнів дорослих, сміх однолітків, – то для них стає свого роду молодечтвом вимовляти лайливі слова, недобре значення яких вони вловлюють, хоча самий сенс окремих слів часто не доходить до них.

Дитина може принести ці слова і з дитячого саду, де вона дізнається їх від деяких хлопців, а також з вулиці і, нарешті, може перейняти їх і вдома від дорослих, які не завжди стримуються у висловах. Так що справа тут не стільки в джерелі – джерела можуть знайтися завжди, – як у ставленні дорослих, як батьків, так і педагогів, до того, що дитина сприйняла і почала повторювати погані слова.

Ставлення це перш за все повинно бути суто спокійним. Ні в якому разі не слід показувати дитині, що слова які дитина вимовляє мають якесь особливо сильне враження, інакше ефект буде зворотним. Нервуючи і караючи дитину, дорослі тим самим загострюють її увагу на нехороших словах, які вона стане повторювати з упертості, з бажання суперечити.

Як відучити дитину лаятися і говорити погані слова?

Випадки неправильного, невмілого реагування дорослих на дитячу лайку спостерігаються нерідко. Відучити дитину говорити погані слова і лаятися матом допоможуть поради психологів:

Вселити дитині почуття відрази до тих слів, які він вимовляє, причому НЕ караючи його, не хвилюючись, а як би демонструючи свою гидливість до них, як до чогось недоречного, негарного, нікому не потрібного.

Категорично дуже твердо заборонити дитині вимовляти лайки. Скажіть йому, що ви не будете любити його, так як вам огидні нехороші слова, які він вимовляє, – це буде для нього більш дієво, ніж покарання та окрики.

Поговоріть з класним керівником або вихователем дитячого садка про те, які виховні заходи застосовуються до дітей, які засвоїли і говорять погані слова. Бажано, щоб це не були заходи, що створюють ореол якоїсь винятковості.

Само собою зрозуміло, що в сім'ях не повинні вживатися нецензурні слова, інакше вони робляться для дитини звичайними і тоді викоринити їх буде дуже важко.

Буває так, що дорослі вживають лайливі слова в сварці, забуваючи про присутність дитини, яка особливо добре запам'ятовує їх саме тому, що вони вимовлялися схвильовано і різко. Дитина помічає, що в стані роздратування і невдоволення дорослі знаходять полегшення в грубих, лайливих словах. Дитина запам'ятовує це і, наслідуючи дорослих, повторює такі слова, коли сердиться або незадоволена. А потім таке повторення стає її поганою звичкою, від якої відучитися нелегко. Так само швидко переймає дитина від дорослих їх неввічливе, грубе поведіння один з одним. Він починає грубити і батькам і одноліткам.

Від батьків, від усіх дорослих членів сім'ї насамперед і найбільше залежить, щоб дитина ніколи не бачила ніяких проявів некультурності, грубості, що принижує людську гідність. Тоді не доведеться дивуватися і шукати відповіді на запитання, як відучити дитину від поганих слів.

Формування самостійності і відповідальності у дітей дошкільного .

«Виховання – це наука, що навчає наших дітей обходитися без нас.»

Ернст Легуве

Дитина як особистість вже починає формуватися наприкінці першого року життя. У деяких сім'ях дитину довго вважають маленькою. Не бажають і не вміють побачити, що вона дорослішає, опікують як безпомічну істоту, блокують розвиток її самостійності. Виконують все за дитину, а вона лише самовдоволено

відкриває рот перед простягнутою ложкою, вередливо підставляє ногу, щоб на неї налягли чобіток. Дорослі, особливо бабусі, роблять своєму улюбленцю ведмежу послугу — виставляють дитину перед чужими людьми невмією, від чого самому малюку стає ніяково. Такі діти, звикнувши до надмірної опіки, у дитячому садку почуваються безпорадними і самотніми. Проте дитині легше буде пристосуватися до умов суспільного виховання, якщо в сім'ї вона оволодіє елементарними навичками самообслуговування.

Саме ці навички самообслуговування визначені державними програмами виховання в дошкільних закладах як посильні для оволодіння і потрібні для становлення маленької людини.

Якщо дитина опанує ці навички з раннього дитинства, вона буде виконувати їх надалі без зайвих нагадувань.

1. Необхідно пам'ятати, що не потрібно виконувати те за дитину, що вона може зробити сама.

2. Слід допомагати дитині тільки в тому випадку, якщо вона сама просить дорослого про допомогу. Не потрібно втручатися в діяльність дитини тоді, коли вона чимось зайнята, якщо вона не просить Вас про це.

3. Потрібно всіляко заохочувати прагнення до самостійності. У цьому віці дитина дуже часто повторює: "Я сам!". Важливо не перешкоджати малюку в цьому прагненні

Що ж можна зробити батькам, щоб розвинути самостійність у дітей?

Дошкільний вік

1. У цьому віці непогано давати дитині можливість самостійно вибирати те, що вона сьогодні надіне. Але при цьому варто не забувати, що дитині потрібно допомогти з вибором. Можна також починати разом з дитиною робити покупки в магазині і враховувати її вибір.

2. Але, мабуть, головне завдання дорослого - привчити малюка до думки, що для нього, як і для всіх в сім'ї, існують певні правила і норми поведінки, і він повинен їм відповідати. Для цього важливо закріпити за дитиною постійне доручення, відповідне її віку.

3. Не слід захищати дитину від проблем: дозволяйте їй зустрічатися з негативними наслідками своїх дій (або своєї бездіяльності).

4. Виховання самостійності передбачає також формування в дитини вміння знайти самій собі заняття і якийсь час займатися чим-небудь, не залучаючи до цього дорослих.

5. Основною помилкою дорослих у вихованні дитячої самостійності є, частіше всього, гіперопіка дитини і повне усунення від підтримки її дій.

6. Якщо хочете домогтися самостійності дитини, то і сприймати її потрібно як дорослу. Спілкування на рівних, спільне прийняття рішень, особисті права і обов'язки.

7. Розвинути самостійність у дітей допомагає стимулювання виконувати роботу. Так, наприклад: прибирати за собою ліжко і мити взуття дитина повинна безоплатно, а поливати або копати город за винагороду.

8. Спортивні секції за інтересами для хлопчиків і дівчаток чудово вчать дітей самостійності та дисциплінованості. Спортивний режим навчить дитину грамотно організовувати власний час, щоб все встигати, а так само змусить самостійно збиратися на

тренування, приходити вчасно, виконувати встановлені нормативи, тримати в чистоті себе й спортивну форму.

9. Можна завести для своєї дитини домашню тварину, але за умови, що саме син або дочка будуть за ним доглядати, прибирати і вигулювати.

Всі ці рекомендації з розвитку самостійності дитини будуть малоефективні, якщо батьки не навчаться стояти на своєму і виконувати обіцяні покарання або заохочення: пообіцяли викинути іграшки, якщо малюк їх не збере, викидайте! Один раз втративши для себе щось цінне, діти тут же вчаться не повторювати минулих помилок.

Якщо дитина наполегливо відмовляється виконувати свої обов'язки, спробуйте не виконати будь-яке її прохання і обов'язково поясніть, що рівноправність – це основа сім'ї: хочеш, щоб допомогли тобі, доведеться допомагати іншим.

Які ж необхідні умови для розвитку самостійності і відповідальності?

Сприймання дитини такою, якою вона є і приймання її такою, якою вона є

Довіра і заохочування дитини на різних етапах її розвитку

Повага з боку дорослих до дитини як до особистості

Повага батьків до своїх власних інтересів та прав

Які дії дорослих заважають розвитку самостійності у дітей ?

Надмірна опіка

Нехтування реальними почуттями і потребами дитини

Критичне ставлення до дитини і результатів її діяльності

Як виховувати дитину незалежною і самостійною людиною, але водночас вразливою на почуття і потреби інших людей?

Американський психолог Клавдій Штайнер сформулював десять засад, які можуть нам у цьому допомогти:

1. Коли приходять на світ твоя дитина, це означає, що протягом наступних 18-ти років будеш зобов'язаний забезпечити їй прожиток і опіку. Водночас постарайся, щоб ваш зв'язок не перетворився в залежність. Дай дитині стільки незалежності і самостійності, скільки вона подужає витримати.

2. В вихованні найважливішим є розвиток дитини. Ти повинен забезпечити їй можливість щораз більшої свідомості, впевненішої почуттєвості і спонтанності. Жодна мета (дисципліна, добрі манери, вміння пристосовуватись) не повинні заступати право дитини до гідності та індивідуальності.

3. Кожна людина, а відповідно і дитина, має право виражати свої почуття: як позитивні, так і негативні. Заохочуйте дітей висловлювати свої почуття («Не люблю, коли ви мене перебиваєте! Я не вмію думати так швидко, як ви!»); вчіть дитину розуміти і приймати почуття інших людей («Я посварився з мамою так, як ти сварився з братом, інколи так буває, що люди сваряться»).

4. Дозвольте дитині користуватися своїм розумом та інтуїцією. Нехай розвиває в собі здатність до дослідження світу і вчиться робити власні висновки. Замість тверджень і наказів вживай раціональні аргументи, будь готовим до зміни чи поправки своєї позиції. Звертай увагу на те, чи варто щось зробити, а не на те – можна чи не можна.

5. Ніколи не кажи неправди своїм дітям! Якщо вважаєш, що не хочеш чогось розповісти, поясни їм, чому так робиш.

6. Не вгамовуй спонтанності дитини, не обмежуй її рухливості (в межах реальної, а не вигаданої безпеки). Дозволь, щоб дитина вивчала світ всіма способами. Ніколи не застосовуй фізичної сили, це вдаряє по гідності дитини: не штовхай, не тряси, не бий!!! Якщо інколи в пориві гніву щось таке трапиться, попроси пробачення в дитини, але не виправдовуйся. Старайся, щоб це більше не повторювалось.

7. Якщо в дитини виникають якісь труднощі, не приймай жодних мір поки це буде необхідним. Хай дитини пробує сама знайти вихід і зарадити в ситуації. Дай дитині шанс, а якщо їй не вдається, ніколи не говори: «А я тобі казав».

8. Не вчи суперництва. Його й так достатньо в садку і в школі. Не порівнюй дитину з іншими, бо вона не є псом на виставці собак. Завжди будуть діти у чомусь кращі, а в чомусь гірші від твоєї дитини. Вчи дитину співпраці – показуй, в чому вона полягає.

9. Не дозволяй дитині порушувати твою самостійність та індивідуальність. Шануй потреби дитини, але вимагай також поваги до твоїх власних потреб і бажань. Маєш право на свій власний час, простір, маєш право радіти життю також і без товариства твоєї дитини.

10. Довірся людській натурі і повір в свою дитину! Це довір'я буде рости разом з твоєю дитиною, її самостійністю і любов'ю до тебе.

Дошкільний вік

7 кроків виховання самостійності в дитині

1. Старайтесь залучати дитину до таких завдань, де вона досягне успіху. Для початку це будуть простенькі завдання, а потім складніші. Таким чином дитина відчує, що в її силах довести справу до кінця і отримати позитивний результат.

2. Розширюйте коло зацікавлень і досягнень дитини. В разі, якщо в малюка щось не вдається, треба його підтримати і розповісти, що треба зробити, щоб все вийшло.

3. Не робіть замість дитини те, що під силу зробити їй. Можна допомогти і зробити РАЗОМ з дитиною, а не ЗАМІСТЬ неї.

4. Дозвольте дитині приймати самостійні рішення і відповідати за себе. Так малюк навчиться бути відповідальним і відповідати за свої дії.

5. Привчайте дитину допомагати іншим: захистити слабшого, поділитися іграшками, солодощами тощо. Пам'ятайте, що вміння ділитись і віддавати – це ознака сильного характеру.

6. Підтримуйте в дитині відчуття самоцінності і впевненості в собі завжди, навіть в ситуаціях його небажаних дій. Можна критикувати той, чи інший поганий вчинок, але не дитину.

7. І найголовніше – завжди залишатись люблячими батьками. Якщо дитина відчуватиме тепло та любов, то розумітиме, що у неї є підтримка і все інше їй буде під силу.

Є одна мудра думка, яка свідчить, що основна мета батьків у вихованні - це навчити своїх дітей обходитися без них, тобто бути самостійними.

10 основних помилок батьків у вихованні дітей

Усім батькам хочеться бачити своїх дітей здоровими, інтелектуально розвиненими і самостійними особистостями, але нерідко мами і тати допускають виховні помилки за які, згодом, доводиться розплачуватися дитині.

1. Небажання прислухатися до дитячої думки

Батьки щиро дивуються: навіщо питати, що думає дитина з того чи іншого приводу, якщо рішення все одно приймуть вони. Через пару років, мама і тато почнуть обурюватися: чому їх чадо не вміє приймати дорослі самостійні рішення. Виховавши в ньому інфантильність, батьки допустили серйозну помилку, виправити яку не так-то просто.

Що робити? Надати дитині право вибору, тому що не приймаючи особистих рішень, ваше чадо не стане самостійним.

2. Перевищення батьківської влади

Батьки повністю контролюють дії дитини, жорстко обмежуючи її право на свободу. У результаті: низька адаптаційна здатність у суспільстві, конфлікти з однолітками, загострення відносин з батьками.

Що робити? Не використовуйте свій авторитет проти дитини. Будьте більш тактовними по відношенню до неї.

3. Розбіжності у вихованні

Багато мам і тат розходяться у виховних цілях. У таких сім'ях строгість батька з контрастом терпимості і м'якості матері, не дозволяє дитині відрізнити легку витівку від значного проступку.

Що робити? Батьки повинні дотримуватися єдиних поглядів на виховний процес.

4. Непослідовність у вихованні

Таке зустрічається часто. Наприклад, сьогодні мама заборонила дивитися мультфільми через отриману двійку на тиждень, але вже завтра заборона знімається. В результаті, дитина несерйозно ставиться до покарань і заборонам. Що робити? Якщо ви прийняли якесь рішення, відстоюйте свою точку зору до кінця.

5. Емоційне відкидання

Батьки обтяжуються власною дитиною, не отримуючи від спілкування з ним належного задоволення. Частіше таке буває в сім'ях з двома і більше дітьми, один з яких отримує більше любові та уваги, ніж інші. Відкинута дитина виростає потайною і образливою.

Що робити? Свої почуття до дітей важливо ділити порівну. Не можна їх ділити на люблених і «не дуже». І тоді між дітьми не встануть ревності і ворожнеча, яка ніколи не дозволить їм зблизитися.

6. Виховання вундеркінда

Бажаючи дати дитині прекрасну освіту і розвинути її, часом надумані, здібності, батьки позбавляють її повноцінного дитинства. Таку дитину можна назвати нещасною – вона завжди поспішає, чимось зайнята. Її нервова система перевантажена. Вона протестує проти такого режиму наростаючою тривогою і невротизмом.

Що робити? Подарувати дитині більше свободи, позбавивши її від невиправданої зайнятості.

7. Гипопротекції

Дефіцит уваги аж до байдужості до долі дитини. У результаті дитина відчуває себе самотньою і безпорадною перед навколишньою дійсністю.

Що робити? Батьки повинні переглянути свої погляди на виховання, дати дитині моральну підтримку, частіше перебувати поруч, повірити в її успіх.

8. Гіперопіка

Надмірна турбота про дитину, оточення її підвищеною увагою. Наслідок гіперопіки – соціальна безпорадність і егоцентризм.

Що робити? Батькам слід усвідомлювати приховані мотиви своєї поведінки, що нормалізує їх ставлення до свого чада.

9. Надмірна суворість

Якщо ви не спускаєте дитині жодної провини, вважаючи, що, таким чином, ви вчите її хорошему: дисципліни, чесності тощо, ви помиляєтеся. Постійні окрики і покарання вирощують невпевненість, вашій дитині складно вибудувати відносини з оточуючими, тому що вона сумнівається в їх щирості.

Що робити? Якщо ви не хочете стати ворогом власної дитини, навчіться стримувати свої емоції.

10. Батьківський егоїзм

Це поширена помилка багатьох мам і тат: згадайте, напевно, ви обрушували гнів на дитину, якщо вона своєю гучною грою заважала вам відпочивати. Або вдавалися до дрібної брехні, щоб швидше її заспокоїти. У результаті, дитина відчуває себе знедоленою, розуміючи, що нарівні з вами вона має право на ігри та спілкування.

Що робити? Не піддаючись емоціям, роз'яснити дитині виниклі обставини, роблячи її рівноправним співучасником того, що відбувається. Виховання дитини – тяжка праця, але виправляти допущені помилки і перевиховувати заново – ще складніше. Багато

батьків розуміють свої помилки надто пізно, зустрічаючи холод і байдужість своєї дорослої дитини

У чому мудрість батьківської любові?

Чи доводилося вам, шановні, замислюватися над тим, які ми всі різні — не тільки зовні, а й за своєю поведінкою, думками, ставленням до життя. Напевне, в цьому є сенс: розмаїття збагачує враження, життєвий досвід, робить нас цікавими одне одному і відкриває перспективу вибору відповідно до своїх уподобань. Але в цьому розмаїтті завжди можна знайти щось подібне, спільне, що нас об'єднує. Ось про таку схожість і несхожість батьків і їхнього ставлення до дітей давайте поміркуємо разом.

Розпочнемо зі спостереження. Його об'єктом, оберемо мам, які вийшли на прогулянку з дітьми і розмістилися на ігровому майданчику. Кожна спостережлива людина може швидко розподілити їх на два типи: «Ти не забився? Тобі боляче?» — запитують з тривогою в голосі одні, і: «Нічого, до весілля заживе!» — коментують інші, якщо малюки падають з гірки, гойдалки або бігаючи. Й у відповідь практично завжди отримують відповідну реакцію: діти першого типу мам починають голосно і безутішно плакати, навіть якщо до запитання вони мирилися зі своєю невдачею і намагалися терпляче переносити біль; діти другого типу мам спокійно піднімаються, повторюють мамині слова, намагаються приховати від оточуючих свій біль і навіть сміються над собою і тим, що сталося.

Що це? Підвищена чутливість до болю одних і неприйняття його іншими? Прояв терплячості чи нетерплячості, бажання знайти винного чи уникнути труднощів, неприємностей буденного життя? А може щось інше? Тоді що саме? Щоб розібратися, давайте поміркуємо над тим, що вже засвоїли ці дві групи діток. Перші зрозуміли наступне: падати боляче, і чим голосніше кричиш — тим більше співчуття викликаєш, завжди можна розраховувати на втішання, вигідно використовувати становище потерпілого, за свою невдачу звинуватити когось або щось і завжди мати в усьому підтримку. Дітки другої групи на власних помилках, не зосереджуючись на невдачах, не чекаючи щохвилинно сторонньої допомоги навчаються безпечного поведіння у довкіллі, оптимізму, гартують силу волі, виявляють самостійність і наполегливість у досягненні поставленої мети.

Джерелом цього досвіду і намагань є батьківська (материнська) позиція. Проблема в тому, що батьки першого типу кидають на допомогу, виходячи із власної потреби завжди бути потрібними, вони люблять «загоювати рани» і не хочуть замислюватися над тим, що рано чи пізно їхнім діткам доведеться зіткнутися з набагато більшими проблемами і труднощами, а поряд може нікого не виявитися. Є велика небезпека для незагартованої дитини зламатися під тягарем реального життя. Не завжди виправданою є й позиція другої групи батьків. Адже таким спрощеним ставленням до дитячих проблем можна спровокувати виникнення великої дистанції в стосунках і втратити потребу дитини в них, допустити неконтрольовану і безпечну поведінку, яка може призвести до травмування. І хоча це крайнощі, їх треба враховувати. Отже, входження малюка в самостійне життя повинне бути поступовим і доцільно організованим батьками.

Чи можна говорити про те, що одних діток батьки люблять більше, а інших менше? Правильніше говорити про те, що люблять вони по-різному. І в цю любов кожен вкладає своє розуміння щастя, достойного життя, свій власний життєвий досвід і нереалізовані мрії. Більше того, їхня внутрішня проблема мати і любити дитину, бажання виростити її здоровою і щасливою часто наштовхуються на зовнішні об'єктивні причини, пов'язані зі знанням і вмінням, як це робити, з умовами реалізації цих прагнень і зі здатністю подолати стереотипне мислення про те, що виховання дитини — приватна справа батьків, суть якої виявляється у фразі «моя дитина — як хочу, так і виховую». А виховують

здебільшого так, як виховували у дитинстві їх. І не перестають при цьому дивуватися, що часто отримують ефект, протилежний бажаному. Причина ж у тому, що немає однакових батьків, як немає і однакових дітей. Кожна особистість — неповторна і самоцінна, і до кожної необхідно шукати свій підхід. У питаннях виховання слід виходити саме з такого розуміння інших та з інтересів дитини, які не повинні обмежуватися сьогоднішнім днем, а мати життєву перспективу. Ця перспектива вимагає великої життєздатності і гармонії у стосунках

3

довкіллям.

Складність завдання, що постає перед батьками, полягає в необхідності не тільки любити своїх дітей, а й давати їм право на помилки та самостійний вибір. Адже тільки так можна опанувати життєву мудрість, набувати досвіду. Турбота про дітей зовсім не повинна обмежувати їхні будь-які самостійні кроки. Безперечно, поки дітки малі, батьки повинні бути максимально уважними до того, щоб створити їм безпечні умови. Адже кожна проблема маленької дитини — це насамперед проблема її батьків. І якщо не забезпечити дитині все необхідне для нормального самопочуття (раціональне і вчасне харчування, санітарно-гігієнічні умови, режим дня, тощо), вона просто може не вижити.

Однак у міру того, як дитина зростає — розпочинаючи, приміром, з дев'яти місяців, з найперших її спроб вибору, батькам необхідно постійно і непомітно для самої дитини надавати їй право самій долати власні труднощі. Від намагання самостійного подолання фізичних перешкод діти поступово і природно перейдуть до вміння, самостійного, адекватного і доцільного прийняття рішень, відповідальності за себе і свої вчинки. Отже, любов батьків і їхнє ставлення до дитини в кінцевому результаті визначають те, як вони справляються з більшістю своїх проблем.

Батьківська любов повинна бути мудрою.

Кнут чи пряник? Виховуємо дитину правильно

Як стверджував А.С. Макаренко, починати виховання дитини потрібно ще до його народження, інакше можна запізнитися. Малюк вже в утробі матері дуже чітко реагує на прояв любові або небажання появи його на світло. Тому, батьки ще до появи його на світло повинні володіти педагогічними прийомами виховання дитини. Існує безліч форм навчання, які засновані на свідомому і на підсвідомому сприйнятті, і серед них необхідно виділити на перше місце відомий з найдавніших часів принцип "батога і пряника" або заохочення і покарання.

З моменту народження дитини багато батьків направляють всі свої зусилля на те, щоб їхній малюк виріс щасливою людиною і ні в чому не потребував. Вони всіляко балують дитину, купують дорогі іграшки, одяг, радіо няню, манеж, і багато іншого, нехай навіть відмовляючи собі в необхідних речах. А для інших батьків дитина є не зовсім бажаним в сім'ї і вони не турбуються про дитину, карають його за кожну провину. Деякі батьки, самі виростили в строгій сім'ї, намагаються обмежити потреби дітей, відмовляючи їм у всьому, купуючи лише найнеобхідніше.

Який же підхід виховання правильний? Як краще виховати дитину "батогами або пряниками"? Психологи радять батькам чітко обмежити, коли слід балувати дитину і коли покарати. Все добре в міру, не слід застосовувати обидва дії практично одночасно. Наприклад, спочатку карати і тут же пожаліти його, пестити і всіляко балувати. Діти швидко звикають до такого прояву батьківських почуттів і починають маніпулювати старшими. Негативно позначиться на вихованні і такий метод виховання, коли мама карає, а тато заохочує або навпаки, тато - з батогами, а мама - з пряниками. Виховне дію одного з батьків не повинно оскаржуватися іншим батьком, особливо в присутності дитини. В іншому випадку дитина швидко розбереться від кого можна домогтися виконання своїх бажань.

Навряд чи знайдеться хоч одна сім'я, в якій би жодного разу не карали дитини. Адже покарання не обов'язково буває тільки фізичним, воно й то, коли дитину ставлять в кут, відправляють в іншу кімнату, не розмовляють з ним або інші форми покарання, які розраховані на боязнь дитини втратити батьківську любов.

Багато батьки скаржаться на те, що змусити слухатися свою дитину без потиличника чи лайки вони не можуть. Фізичного покарання бояться всі люди, та й тварини теж. Дійсно, караючи фізично можна домогтися слухняності. Однак, фізичне покарання - це не метод виховання, а дресирування дитини, яка негативно позначається на формуванні його, як особистості. Систематичне застосування фізичного покарання сприяє перетворенню дитини в безвольного людини або в "раба", нездатного мати власну думку і приймати самостійні рішення.

Батьки повинні навчитися уникати будь-якого виду фізичного покарання. Для цього з народження треба вчити малюка розуміти слова і поважати авторитет батьків. Діти не повинні слухатися від страху болю ремінця або тільки після шльопання по попці. Треба своїм прикладом, тоном і поведінкою дати зрозуміти дитині, що ваше доручення необхідно виконати. Навіть в тому випадку, якщо покарання не вдалося уникнути, поясніть малюкові, за що ви його покарали.

Малюк не повинен бачити при покаранні ненависть батьків, він повинен бути впевнений, що батьки карають його з любов'ю. Це не означає, що при покаранні ви повинні посміхатися і пестити вашої дитини, просто в ваших очах не повинно бути гніву, а тільки строгість і ясне вираження вашої вимоги. Перш ніж вдаватися до покарання, необхідно використовувати всі методи навіювання. Попереджайте малюка, що вам не подобаються його дії і якщо він не виправиться, то буде покараний. Це дасть можливість дитині зрозуміти і вчасно виправити свою поведінку, а вам уникнути покарання.

Вираження любові і ласки, захоплення якогось вчинку, добре ставлення, подарунки є тими "пряниками", які застосовують батьки у вихованні дитини. Хвалити дитину за його успіхи, за старання і прагнення досягти своєї мети необхідно для натхнення його на освоєння нових висот. Батьківська любов підвищує у дитини самооцінку і вчить правильному спілкуванню з оточуючими людьми.

Кожному з батьків треба навчитися знайти у своїй дитині те, яке можна виростити і проявити в дитині своєю любов'ю. Однак виховати гармонійну особистість тільки методом "пряника" теж неможливо. Якщо батьки надмірно опікують своїх дітей, закидають його іграшками, розвагами і грошима, то дитина "сідати на голову". Малюки, яких балували з дитинства, виростають егоїстичними і самовпевненими людьми, які самі нездатні робити нічого самостійно.

Покарання або батіг запам'ятовується набагато краще, ніж захоплення або пряник. Необхідно намагатися ніколи не карати дітей, а тим більше в присутності сторонніх людей. І як би нам не хотілося, завалити своє дитя "пряником", на питання виховання треба дивитися об'єктивно. Надмірно балувати дітей не слід.

Щоб не переборщити, з раннього дитинства привчайте дитину до самостійності і праці, не проявляйте свою любов і турботу, тільки купуючи нові іграшки, більше спілкуйтеся з дитиною і беріть участь в його житті. Своєю поведінкою будьте дитині хорошим прикладом для наслідування. Тоді й потреба у вихованні з використанням "батого" відпаде само собою.

Консультація для батьків

«Золоті правила виховання дитини в сім'ї»

1. Повага до індивідуальності дитини (врахування бажань, інтересів, потреб), її самостійності, допомога у пошуку шляхів виходу зі складних ситуацій;
2. Формування системи цінностей та збереження в сім'ї емоційного комфорту;
3. Підвищення психологічної освіти батьків, набуття знань, врахування індивідуальних та вікових особливостей дитини;
4. Забезпечення тісного взаємозв'язку і взаємодії зі школою та іншими дитячими колективами. Лише дружні, відкриті стосунки дитини з батьками, взаємодопомога, турбота та увага забезпечать добрі відносини в сім'ї, бажаний результат виховання.

ДИТИНУ НЕ КАРАЮТЬ:

1. За те, що вона чимось не влаштовує дорослих: холерика за те, що він непосидючий і впертий, сангвініка — за рухливість, флегматика — за повільність, неврівноваженого — за плаксивість.
2. Під час їжі.
3. Якщо вона зазнала невдачі (вона й без того засмучена, присоромлена, пригнічена). Краще підтримати її.
4. За необережність, а вчать обережності, роблячи висновки з прорахунків дитини; за повільність, незібраність (за цим може бути приховане занурення в себе або фантазування); за забруднений і порваний одяг, а вдягають відповідно до обставин; за прорахунки самих батьків тощо.
5. На людях (в автобусі, на вулиці), адже це ще й публічне приниження.
6. При молодшій дитині, оскільки підривається авторитет старшої, а якщо є ревності між дітьми, то це може породити озлобленість у старшої дитини, а в молодшої — злорадство, а це погіршить їх взаємини.
7. За емоційність, імпульсивність, енергійність. Здатність передбачати наслідки своїх вчинків остаточно формується у дівчат до 18 років, у хлопців — до 20, але навчати цього слід з трьох, а особливо з п'яти років. Карати за вчинки, які дитина не може передбачити, — значить карати за те, що вона дитина.
8. Поспішно, не розібравшись: краще пробачити десятох винних, ніж покарати одного невинного. Необхідно поєднувати покарання з іншими методами виховання, дотримуючись педагогічного такту та враховуючи вікові та індивідуальні особливості дитини. Реакція батьків на вчинок дитини має бути продуманою, вільною від негативних емоцій. У реакції не повинно бути істеричності. На істеричний крик, жестикуляцію, надлишок емоцій дитина відповідає тим самим. Не повинно бути люті, гніву. Лютя призводить до надмірних покарань, а це породжує в батьків муки сумління. Спочатку

покарали, а потім шкодують, жаліють. Тепер в очах дитини винні батьки і вона стає в позу ображеної. Не слід погрожувати дитині, краще попередити. Часом погроза сприймається гірше, ніж саме покарання. В погрозі завжди є шантаж, і зрештою дитина також починає шантажувати батьків.

Ні — виховній агресії в сім'ї!

Виховуючи дитину, ми частіше використовуємо метод «агресії» і спрямовуємо на дитину потік нищівної енергії з величезним негативним зарядом. Ми зриваємося на дитині, не розуміючи, що цим «заряджаємо» її. А вона, не в змозі розрядитися, як ми з вами, накопичує агресію в собі. І рано чи пізно ця агресія дасться взнаки — дитина хворіє (від легких колік до серйозних психозів). Своєю нищівною словесною агресією батьки зазвичай намагаються наївно припинити імпульсивну агресію дитини, не замислюючись над тим, що дитина, коли стане дорослою, апробує такий урок на батьках. Ще один вид виховної агресії — тілесна: биття, ляпаси. Будь-яка дія бере реванш протидією. Ляпас колись може відгукнутися насильством, а биття — злочином. Вихована такими методами дитина дзеркально спрямує потік агресії на своїх дітей. Вона не забуде гніт батьківських емоцій і, сама стане пригнічувати. Своїми методами виховання ми позбавляємо дитину права на виявлення негативних емоцій, хоча самі їх провокуємо. Дуже важливо, щоб ми використовували симпатію та усмішку, підтримку, співчуття та навіювали доброту, бо всі негативні емоційні вияви позначаються на психічному стані дитини. Змініть тактику виховних впливів і полюбіть її, свою дитину. Якою б вона не була. Адже обов'язок батьків — зробити свою дитину щасливою. Тільки батькам під силу прокласти правильний шлях взаємин. Виявіть розуміння й любов, і дитина відплатить вам тим самим — любов'ю та розумінням!

Як зняти дитячу агресію.

- 1 Замислитися над причинами такої поведінки.
- 2 Якщо причина агресивності – дефіцит батьківської уваги, то Ви самі знаєте, що потрібно робити.
- 3 Не карайте малюка фізично.
- 4 Не кричіть, не звинувачуйте дитину у вчиненому. Це не допоможе.
- 5 Спробуйте заспокоїти та відвернути дитячу увагу.
- 6 Поговоріть із дитиною, розкажіть, чого Ви від неї очікуєте.
- 7 Якщо напади агресії відбуваються досить часто, можна допомогти дитині і спрямувати її агресію в безпечне русло. Це можуть бути заняття спортом, найкраще – плаванням.
- 8 Іноді агресивним дітям допомагає боксерська груша, що знаходиться вдома у доступному місці.